ރޭތަކު ގެ ސާހިބާކަ މަނާ
އަޅުގަނޑުމެން ފާއިތު ކުރަމުން މިދާ ދުވަސްތަކަކީ މަތިވެރި ދުވަސްތަކެކެވެ. ބަރަކާތްތެރި ރޭތަކެކެވެ.
ރަމަޟާން މަހުގެ ފަހު ދިހައިގެ ދުވަސްތަކެވެ. ރަމަޟާންމަހަކީ އެމަހުގެ ފުރަތަމަ ދިހައިގައި اެلهގ ރަޙްމަތް، މެދު ދިހައިގައި
اެلهގ ފުއްސެވުން، އަދި ފަހު ދިހައިގައި ނަރަކައިން މުއްތިކުރެއްވުން ލައްވައިފައިވާ މަހެވެ. ރަސޫލުاެلهގފާނު
أَ 1
ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.)) وَ هَُو شَْ هرٌ أَّولُهُ رَ حْ مةٌَ، وَأَْو س طَُهُ مغَْفَِ رةٌ، وَآ خِ رُهُ عِتْقٌ مِنَ الَنارِ - އެމަހުގެ
ކުރީކޮޅުގައި އޮތީ ރަޙްމަތެވެ. މެދުތެރޭގައި އޮތީ ފުއްސެވުމެވެ. ފަހުކޮޅުގައި އޮތީ ނަރަކައިން މުއްތި ކުރެއްވުމެވެ.((
ރަމަޟާންމަހުގެ ކުރީކޮޅުގައި އޮތީ ރަޙްމަތޭ އެންގެވި ބަސްފުޅުގެ މުރަާދީކ ރަމަޟާންމަސް އަންނައިރު
އަންނަނީ އެތައް ގިނަގުނަ ހެވަކާއި ލާބަޔަކާ އެކުގައެވެ. އެއީ އަޅުކަމުގެ މޫސުމެކެވެ . ރޯދަވެރިންނަށް މާތްاله އެކަމުގެ
ސަވާބާއި އުޖޫރަ ދެއްވަނީ އެހެންފަރާތެއް މެދުވެރި ނުކުރައްވައެވެ.
މަހުގެ މެދުތެރޭގައި އޮތީ ފާފަފުއްސަވާ ދެއްވުމޭ އެންގެވި ބަސްފުޅުގެ މުރަާދީކ ރޯދަވެރިންނަށް މާތްاެلهގ
ފުއްސެވުމާއި ރުއްސެވުން ލިބެމުންދާނެ ވާހަކައެވެ. މާތްاله ރަމަޟާންމަހުގެ ކޮންމެ ދުވަހަކު ރޯދަވެރިންގެ ފާފަ ފުއްސަވާ
ދެއްވައެވެ. ފާފަފުއްސަވާ ދެއްވުމަކީ ރަޙްމަތެކެވެ. އެހެންކަމުން ރަމަޟާންމަހަކީ ރަޙްމަތުގެ މަހެވެ.
ރަމަޟާންމަހުގެ ފަހުކޮޅުގައި އޮތީ ނަރަކައިން މުއްތިކުރެއްވުމެވެ. ރަޙްމަތާއި ފުއްސެވުމުން ޙާޞިލުކުރަން
އެދޭ ލަނޑުދަނޑިއަކީ ނަރަކައިން ސަލާމަތްވުމެވެ. މިއަށްވުރެ ބޮޑު ރަޙްމަތެއް ނުވެއެވެ. މާތްاަلهއށް އީމާންވެ، އެކަލާނގެ
ވަޖްހުފުޅު އަދައިގެން ރޯދަހިފާ މީހާއަށް ފާފަފުއްސެވުން ޖާމިނު ކޮށްދެއްވައެވެ. ރަޙްމަތް އިތުރުވުމުންނެވެ. ރަމަޟާންމަސް
މިޙާލުގައި ނިމޭއިރު އޭނާގެ ކުށްފާފަތައް ފުހެވި ސަވާބުގެ އަރަނި އޮންނާނީ އިތުރުވެފައެވެ.
ރަމަޟާން މަހުގެ ރޭތަކުގެތެރޭގައި މާތް اله ވަރަށް މަތިވެރި ރެއެއް ލައްވައިފައިވެއެވެ. މި ރޭ ވަނީ ރަމަޟާން މަހުގެ
ފަހު ދިހައިގެ ރޭތަކުގެ ތެރޭގައި ކަމަށް ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެއެވެ. މި ރޭ ހޯދުމަށް ޓަކައި ފަހު ދިހައިގައި މަސައްކަތް ކުރުމަށް
ލޮބުވެތި ރަސޫލާ އިރްޝާދު ދެއްވައިފައި ވެއެވެ.އެއީ ލައިލަތުލްޤަދްރި ނަމަކަށިްކޔާ ބަރަކާތްތެރި، ޝަރަފުވެރި ރެއެވެ.
ލައިލަތުލް ޤަދްރި ވިލޭރޭގެ ނަން
މި ރެއަށް ލައިލަތުލްޤަދްރި މި ނަން ދެއްވީ اله ސުބްޙާނަހޫ ވަ ތަޢާލާއެވެ. އެ ރީތި، ލޮބުވެތި ނަން މާތްاله މި
ރެއަށް ދެއްވީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ މިއީ ޢިލްމުވެރިން ބަޙުސު ކުރައްވައިފައިވާ އަދި މިހާރުވެސް ކުރައްވަމުން ގެންދަވާ
ބަޙުސެކެވެ. މި ބޭކަލުން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި މި ރެއަށް އެ ނަން ދެއްވީ ސަބަބުތަކަކަށް ޓަކައެވެ.
-1 މާތްاله ކުރިއަށް އޮތް އަހަރަށް މިނަްވރުކުރައްވަން އިރާދަކުރައްވައިފައިވާ ހުރިހާކަމެއް މިނަްވރު ކުރައްވާ ކަނޑައަޅުއްވާ
أَ
ރޭކަމުގައި ވުން. ޤަދަރުގެ މާނައަކީ މިނަްވރެވެ. މާތް اله މި ރެއާ ބެހޭގޮތުން ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ.)) فيِهاَ يفُْ رَ قُ كُ لُّ مْ رٍ
-1 رواه البيهقى وابن خزيمة

حَ كيِمٍ2- އެ ރޭ، ކަނޑައެޅިގެންވާ ކޮންމެކަމެއް ބަޔާންކުރައްވަތެވެ.((ކުރިއަށް އޮތް އަހަރަށް މާތް اله މިނަްވރު ކުރައްވާފައިވާ
ކަންތައްތައް މި ރޭ ލިޔުއްވާނެތެވެ.
-2 މަތިވެރި ރެއަކަށް ވުން. (القدر) ގެ މާނައަކީ މަތިވެރި ، ޤަދަރުވެރިއެވެ. މާތް اله މި ރެއަށް މި ނަމުން
ނަންދެއްވުމުން اެلهގ ޙަޟްރަތުގައި މި ރޭގެ މަތިވެރިކަމާއި މާތްކަން އެނގިގެން ދެއެވެ.
-3 (ليلة المغفرة) ރޭ ކަމުގައި ވުން . މާތް اله މީސްތަކުންގެ ފާފަތައް މި ރޭ ފުއްސަވާ ދެއްވައި، މީސްތަކުންގެ
ދުޢާތައް އިޖާބަ ކުރައްވާނެތެވެ. ހަމައެފަދައިން اله އަށް އިޚްލާސްތެރި ވަފާތެރި އަޅުންގެ ޢައިބުތައް މި ރޭ ވަންހަނާކޮށް
ދެއްވާނެތެވެ.
-4 ޤަދަރު އައިސްފައިވަނީ ތަޟްޔީޤުންނެވެ. މާނައަކީ ނުތަނަވަސްކަމެވެ. މި ރޭ اެلهގ އަމުރުފުޅަށް ބިމަށް ފައިބާ
ވަޑައިގަންނަވާ މަލާއިކަތުން ގިނަކަމުން ބިން ނުތަނަވަސް ވެގެންދާނެތެވެ.
-5 ޝަރަފުވެރި ރެއަކަށް ވުން. މިރޭ ޝަރަފުވެރި ރެއަކަށްވީ މި ރޭގައި ކީރިތި ޤުރްއާން ބާވައި ލައްވައިފައިވާތީއެވެ.
أَ
3
މާތްاله ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.)) إِنّآَ أَن زَلَْنٰـ هُ فِى لَْيلَةِ ٱْلقَْدرِ - ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ލައިލަތުލްޤަދްރި
إِ
ވިލޭރޭ ޤުރްއާން ބާވައި ލެއްވީމެވެ.((ދަންނަ ބޭކަލުން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި ކީރިތި ޤުރްއާން ދުނިޔޭގެ އުޑަށް ބާވައިލެއްވީ
ރަމަޟާންމަހުގެ ލައިލަތުލްޤަދްރި ވިލޭރޭގައެވެ. މާތް اله ދުނިޔޭގެ އުޑުގައިވާ އެކަލާނގެ ގެފުޅު ބައިތުލް ޢިއްޒާއަށް މުޅި
ޤުރްއާން ބާވައިލެއްވީ އެއް ފަހަރާ މި ރޭގައެވެ.
-6 އުޑުތަކާއި ބިމުގައި އިޙްތިފާލު ކުރެވޭ ރެއަކަށް ވުން.ލައިލަތުލްޤަދްރި ވިލޭރޭގެ އިޙްތިފާލުތަކުގައި މަލާއިކަތުން
ބައިވެރިވެވަޑައި ގަންނަވާނެއެވެ. އެބޭކަލުން ބިމަށް ފައިބާވަޑައިގެން މުއުމިނުންނަށް މާތްاله ލައްވާފައިވާ ހެޔޮކަންތައް ދެކެވަޑައި
ގަންނަވާނެއެވެ. ރަސޫލުاެلهގފާނު ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ.)) ލައިލަތުލްޤަދްރި ވިލޭރޭ ޖިބްރީލުގެފާނު މަލާއިކަތުންގެ
ޖަމާޢަތްތަކާއެކު ބިމަށް ފައިބާ ވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަރަހުށި މާތްاަلهއށް އަޅުކަންކުރަން ހުރި ކޮންމެ މީހަކަށާއި އަޅުކަން ކުރަން
އިން ކޮންމެ މީހަކަށް އެބޭކަލުން ހެޔޮ ދުޢާ ކޮށްދެއްވާނެއެވެ.((ލައިލަތުލްޤަދްރި ވިލޭރޭގެ އިޙްތިފާލުތަކުގައި މަލާއިކަތުން
ބައިވެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާ ވަޑައިގެންނެވުމުން އެނގެނީ މި ރެއަކީ އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވެސް މަތިވެރި ރެއެއް ކަމެވެ. މި
އިޙްތިފާލުތަކުގައި ބައިވެރި ނުވާނީ މާތްاަلهއށް ޝަރީކުކުރާ މީހުންނާއި އުރެދޭ މީހުންނެވެ. އެމީހުންނަކީ އެރޭގެ ހެވާއި ޘަވާބުން
މާތްاله މަޙްރޫމް ކުރައްވާފައިވާ ބައެކެވެ.
-7 އަމާންކަމުގެ ރެއެއް ކަމުގައި ލެއްވުން. ލައިލަތުލްޤަދްރި ވިލޭރެއަކީ އަމާންކަމުގެ ރެއެވެ. އެއީ ޞުލްޙަ
މަސަލަސްކަމުގެ ރެއެވެ. އެ ރޭގައި ކޯފާ ލެއްވުމެއް ނެތެވެ. ޢަޛާބު ދެއްވުމެއް ނެތެވެ. އެއީ އަޅުކަމާއި އަމާންކަމުގެ ރެއެވެ. މި
އަމާންކަން ފަތިސް ވެއްޖައުމަށް ދާންދެން މިބިމުގައި އޮންނާނެއެވެ. މާތްاله ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.)) سلََٰـ مٌ هِ ىَ حَتَّٰى
4
م طَْلَ ٱْلفَ –
عِ جْرِ އެއީ ފަތިސް ވެއްޖައުމަށް ދާންދެން އަމާންކަމާއި ސަލާމަތްކަން ލިބިގެންވާ ރެއެކެވެ.((
-8 މި ރޭ އިޙްޔާކުރާ މީހާގެ ޤަދަރުވެރި ކުރެއްވުން . މި ރޭ އިޙްޔާކޮށް ދިރުވާ މީހަކީ اެلهގ ޙަޟްރަތުގައި ޤަދަރުވެރި
މީހެކެވެ. އެއީ اެلهގ ރުއްސެވުމާއި ފުއްސެވުން ލިބިގެންވާ މީހެކެވެ. ކީރިތި ރަސޫލާ ޙަދީސް ކުރެއްވިއެވެ.))
2 - الدخان : 4
-3 القدر : 1
-4 القدر 5:

من قاَم لَيل ةَ القَدرِ إيماًنا واحتِساًبا، غُفَ رِ لَ هُ ما تقَّدمَ مِن ذنبِهِ5 - މާތް اަلهއށް އީމާންވެ އެކަލާނގެ
ވަޖްހުފުޅު އަދައިގެން ލައިލަތުލް ޤަދްރި ވިލޭރޭ ދިރުވި މީހާގެ އިސްވެދިޔަހާ ފާފަތް ފުހެވިގެންވެއެވެ.))
ލައިލަތުލް ޤަދްރިވިލޭރޭގެ މާތްކަން
ލައިލަތުލްޤަދްރި ވިލޭރޭގެ މާތްކަން ބަޔާން ކޮށްދެއްވަމުން މާތްاله އެންގެވިއެވެ.)) لَْيلَةُ ٱْلقَْدرِ خَْي رٌ مِّ نْ
أَ
لْفِ شَْ هرٍ -6 ليلة القدر ވިލޭރޭ، އެއްހާސް މައްސަރަށްވުރެ ހެޔޮކަން ބޮޑެވެ. ((މި އިން އެނގެނީ އެރޭ ނުހިމެނޭ
އެއްހާސް މައްސަރުގައި އަޅުކަންކުރުމާ އެރޭގައި އަޅުކަން ކުރުމާ އެއްވަރު ކަމެވެ. ޘަވާބާއި އަޖްރުގެ ގޮތުންނެވެ.އެހެންކަމުން
ލައިލަތުލްޤަދްރި ވިލޭރޭގައި އަޅުކަން ކުރުމަކީ 30 ހާސް ރޭގައި އަޅުކަން ކުރުމަށްވުރެ ޘަވާބު މަތިވެރި ކަމެކެވެ. 30 ހާސް
ދުވަހަކީ 83 އަހަރާއި 4 މަސް ދުވަހެވެ. މީގެ މާނައަކީ ލައިލަތުލްޤަދްރި ވިލޭރޭގައި އަޅުކަން ކުރެވިއްޖެނަމަ މުޅި ޢުމުރުގައި
އަޅުކަންކުރުމާ އެއްފަދައެވެ.
މުޖާހިދު ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި ބަނީއިސްރާއީލު ބާގައިގެ މީހަކު ހަތިޔާރު އަޅައިގެން اެلهގ މަގުގައި އެއްހާސް
އަހަރު ޖިހާދު ކުރި ވާހަކަ ރަސޫލުاެلهގފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީންނަށް ވިދާޅުވެ ދެއްވުމުން ރަސޫލާގެ ޞަޙާބީން އެކަމާ
ޙައިރާންފުޅުވެ އެ ފަދަ ސަވާބާއި ދަރުމަ ހޯދޭނީ ކިހިނަކުންތޯ ރަސޫލާއަށް ދެންނެވިއެވެ. މިކަމާ ވިދިގެން هُللا ع زَّ وج لَّ މި
أ أ
އާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވިއެވެ.)) إِنّاَ أََنْزَلَْناهُ ف لَْ يلَةِ الْقَْ درِ وَ مَ ا أََدْ رَا كَ مَ ا لَْ يلَةُ الْقَْ درِ لَْ يلَةُ الْقَْ درِ خَْي رٌ مِ نْ
يِ
أَ
لْفِ شَ هْ رٍ 7((. ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި ލައިލަތުލް ޤަދްރި ވިލޭރޭ ކުރާ ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުގެ ސަވާބު އެހެން އެއްހާސް
މަހުގައި ކުރާ ހެޔޮ ޢަމަލުތަކަށްވުރެ އިތުރުވެގެން ވެއެވެ. ޤުރްޠުބީ ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި އެ ރޭ اله ބައްސަވާ ހެޔޮކަން އެހެން
އެއްހާސް މަހުގައި ބައްސަވާ ހެޔޮކަމަށްވުރެ އިތުރުވެގެން ވެއެވެ. ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި އެއްހާސް މަހުގެ މުރަާދީކ
ހުރިހާ ވަގުތުތަކަކާއި ޒަމާންތަކެވެ. ޢަރަބީންގެ ބަސްމޮށުމަށް ބަލާއިރު އެއްހާހޭ ބުނަނީ ހިސާބަށްވުރެ ގިނަވީމައެވެ. މިސާލަކަށް
أَ أَ
ކީރިތި ޤުރްއާނުގައި މާތް اله ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ.))يَ وَدُّ أَحَدُهُْم لَْو يُ عَمَّ رُ أَلْفَ سنََةٍ -8 އެއުރެންކުރެ ކޮންމެ މީހަކުމެ،
އެއްހާސް އަހަރަށް عمر ދިގުވާނެނަމައޭ ހީކޮށް، އެކަމަށް އެދޭނެތެވެ. ((ބައެއް ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި، ކުރީ
" "
ޒަމާންތަކުގައި މީހަކާ ދިމާއަށް އަޅުވެރިއެކޭ ބުނެވެނީ އެ މީހަކަށް އެއްހާސް މައްސަރުގައި އަޅުކަން ކުރެވުނީމައެވެ.
މިހެންވެގެން اله ތަޢާލާ މުޙައްމަދުގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ މީހުންނަށް އެއްހާސް މައްސަރަށްވުރެ ހެޔޮކަން ބޮޑު ރެއެއް ދެއްވީއެވެ.
އަބޫބަކްރުލް ވައްރާޤު ވިދާޅުވިއެވެ. ސުލައިމާނުގެފާނުގެ ރަސްކަން އޮތީ 500 މަހުގެ މުއްދަތަށެވެ. އަދި ޛުލް ޤަރްނައިނިގެ
ރަސްކަން ވެސް އޮތީ ހަމަ 500 މަހުގެ މުއްދަތަށެވެ. މި ދެވެރިކަމުގެ މުއްދަތަކީ އެއްހާސް މަހެވެ. ލައިލަތުލް ޤަދްރި ވިލޭރޭ
ހެޔޮ ޢަމަލުތައް ކުޅަ މީހާގެ ހެޔޮކަން މި ދެ ރަސްކަމުގެ ހެޔޮކަމަށްވުރެ އިތުރުވެގެން ވެއެވެ. އިބްނު ޢައްބާސުގެފާނުގެ އަރިހުން
ރިވާކުރެވުނެވެ.)) ބަނީ އިސްރާއީލު ބާގައިގެ ހަތަރު ބޭކަލަކު އެސްފިޔަ ޖަހައިލެވޭހާ މިނަްވރަށް ވެސް މާތް اله
އުރެދިވަޑައިނުގެން 80 އަހަރު މާތްاަلهއށް އަޅުކަން ކުރެއްވިއެވެ. ((މި ހަތަރު ބޭކަލުންނަކީ އައްޔޫބުގެފާނާއި،
ޒަކަރިއްޔާގެފާނާއި, ޙަޒްޤީލުގެފާނާއި ޔޫޝަޢު ބިން ނޫނުގެފާނެވެ.ރަސޫލާގެ ޞަޙާބީން މި ކަމާ އަޖައިބުފުޅުވިއެވެ. އެހިނދު
5 - أخرجه النسائي (٢١٩٣)، وإسحق بن راهويه في »المسند« (٨٢٧)، وابن حبان (٢٥٤٣)
-6 القدر : 3
7 - البيهقي في السنن الكبرى4/306
8 - البقرة: 96

ޖިބްރީލުގެފާނު ވަޑައިގެން ރަސޫލާ  އަށް ދެންނެވިއެވެ. މާތްاله އެއަށްވުރެ ހެޔޮކަން ބޮޑު ރެއެއް ކަލޭގެފާނަށް
ދެއްވައިފިއެވެ. އެއީ ލައިލަތުލް ޤަދްރި ވިލޭރެއެވެ.
ލައިލަތުލްޤަދްރި ވިލޭރޭގައި ކުރެވޭ އަޅުކަމުގެ ޘަވާބު މިހާ މަތިވެރި ކުރެއްވީ ކީއްވެގެން ބާވައެވެ؟ އާދެ! މިއީ
އެކަމާ އަޅުގަނޑުމެން ޙައިރާންވެންޖެހޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ދުނިޔޭގައި ގެންގުޅޭ އަމިއްލަ މިންގަނޑުތަކަށް
ބަލާއިރުގައިވެސް މިއީ އަޖައިބުވާން ޖެހޭކަމެއް ނޫނެވެ. މާތްاله ބައެއް ތަންތަނާއި ބައެއް ވަގުތުތައް މާތްކުރައްވާ މަތިވެރި
ކުރައްވާފައިވެއެވެ.
މައްކާގެ ޙަރަމްފުޅުގައި ކުރެވޭ ކޮންމެ ނަމާދީަކ އެޙަރަމްފުޅުން ބޭރުގައި އެހެން ތަނެއްގައި ކުރެވޭ އެއްލައްކަ ނަމާދާ
އެއްފަދަ ކަމެކެވެ.
މަދީނާގެ އަލްމަސްޖިދުލް ނަބަވީގައި ކުރެވޭ ކޮންމެ ނަމާދީަކ އެނޫން ތަނެއްގައި ކުރެވޭ ދިހަހާސް ނަމާދުގެ ޘަވާބާ
އެއްވަރު ކަމެކެވެ.
ޖަމާޢަތުގެ ނަމާދީަކ އެކަހެރިކޮށް ކުރާނަމާދަށްވުރެ 27 ދަރަޖަ އިތުރުވެގެންވާ ނަމާދެކެވެ.
ލައިލަތުލް ޤަދްރިވިލޭރެއަކީ ރަމަޟާންމަހުގެ ކޮން ރެއެއް
މާތް اله ވަނީ ލައިލަތުލްޤަދްރި ވިލޭރޭ ވަންހަނާ ކުރައްވައިފައެވެ. އެހެނަސް އެކަމަށް ޝަވްޤުވެރި
ކުރެއްވުމަށްޓަކައި އެއީ ރަމަޟާން މަހުގައިވާ ރެއެއްކަން ކަށަވަރު ކޮށްދެއްވިއެވެ. އެރޭ ވަނީ ރަމަޟާން މަހުގެ ފަހު ދިހައިގެ
އޮނަހިރި ރެއެއްގައި ކަމަށް ވެސް އިޝާރާތް ކުރެއްވިއެވެ.މާތްاله މިފަދަ ވަގުތުތަކާއި ކަންތައްތައް ވަންހަނާ ކުރައްވަނީ އެކަމަށް
އަޅުގަނޑުމެން ޝަވްޤުވެރި ކުރެއްވުމަށް ޓަކައެވެ.
މިކަމާ ބެހޭގޮތުން ހުރި ރަސޫލާގެ ބަސްފުޅުތައް އައްސަވާށެވެ.
-1 رسول هللا صلى هللا عليه وسلم ޙަދީސް ކުރެއްވިއެވެ.)) تَ حَ رَّوْا لَْيلَ ةَ الْقَْدرِ فِي الْوِتْرِ مِ نْ
أَْل
الَْع شْرِ ا وَا خِرِ مِ نْ رَ مَ ضَا نَ -9 ރަމަޟާންމަހު ފަހުދިހައިގެ އޮނަހިރި ރެއެއްގައި ލައިލަތުލްޤަދްރި
ލިބިގަތުމަށް ތިޔަބައިމީހުން މަސައްކަތް ކުރާށެވެ. ((އެހެންކަމުން އެއީ ރަމަޟާންމަހުގެ 21 ނުވަތަ 23
ނުވަތަ 25 ނުވަތަ 27 ނުވަތަ 29 ވިލޭރެއެވެ.
-2 ނަބިއްޔާ صلى هللا عليه وسلم ޙަދީސް ކުރެއްވިއެވެ.)) الَت مِسوها في الَ عشرِ األوا خِرِ10-
ފަހު ދިހައިގައި އެ ރޭ ލިބޭތޯ ތިޔަބައިމީހުން މަސައްކަތް ކުރާށެވެ! ((
-3 ރަސޫލާ  ޙަދީސް ކުރެއްވިއެވެ.)) الَت مِ سُوها في الّ سَبْعِاألوا خِرِ11- ރަމަޟާންމަހުގެ
އެންމެ ފަހު ހަތްރޭގައި އެ ރޭ ލިބޭތޯ ތިޔަބައިމީހުން މަސައްކަތްކުރާށެވެ! ((
- رواه البخارى وأحمد والبيهقى 9
10 - أخرجه النسائي في »السنن الكبرى« (٣٤٢٧)، وأحمد (٢١٤٩٩)، وابن خزيمة (٢١٧٠) واللفظ له
11 - أخرجه النسائي في »السنن الكبرى« (٣٤٢٧)، وأحمد (٢١٤٩٩)، وابن خزيمة (٢١٧٠) واللفظ له

-4 ރަސޫލާ  ގެ ބައެއް ބަސްފުޅުތަކުގައި އެއީ 27 ވިލޭރޭ ކަމަށް އައިސްފައިވެއެވެ. މާތް اله އެ
ދެބަފައިކަލުންނަށް ރުއްސުންލެއްވި އިބްނު ޢުމަރުގެފާނުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލާ  ޙަދީސް
ކުރެއްވިއެވެ.))) مَن كا نَ متحرِّيَها فلَيتحرَّهاليلةَ سبعٍ وعشري نَ وقالَ تحرَّوها ليلةَ
12
سَبعٍ وعشري نَ يعني ليلةَ القدرِ - އެ ރޭ ހޯދަން އެދޭ މީހާ 27 ވިލޭރޭ އެ ރޭ ހޯދުމަށް
މަސައްކަތް ކުރާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: ތިޔަބައިމީހުން 27 ވިލޭރޭ އެ ރޭ ލިބިގަނެވޭތޯ
މަސައްކަތްކުރާށެވެ! ((
-5 މީގެ އިތުރަށް ބައެއް ބޭފުޅުން، އަމިއްލަފުޅު އިޖްތިހާދުގެ މައްޗަށް ބައްލަވައި ލައިލަތުލްޤަދްރި ވިލޭރެއަކީ
ރަމަޟާން މަހުގެ 27 ވިލޭރޭ ކަމަށް ވިދާޅުވެއެވެ. އެބޭފުޅުން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި ލައިލަތުލްޤަދްރި މި
ދެކަލިމާގައި އޮތީ 9 އަކުރެވެ. މިދެކަލިމަ ކީރިތި ޤުރްއާނުގައި ވާރިދުވެފައިވަނީ 3 ފަހަރުއެވެ.
އެހެންކަމުން އެއީ 3 ގުނަ 9 އެއް 27 އެވެ. މީގެއިތުރަށް، އަލް ޤަދްރު ސޫރަތުގައި ليلة القدر
އައިސްފައި ވަނީ ތިން ހިސާބެއްގައެވެ. ފުރަތަ ފަހަރު އައިސް ވަނީ 5 ވަނަ އަށެވެ. ދެވަނަ ފަހަރު
އައިސްވަނީ 10 ވަނައަށެވެ. ތިނަްވނަ ފަހަރު އައިސްފައިވަނީ 12 ވަނައަށެވެ. ވީމާ އެއީ) +10+5
12 (27 އެވެ. އެބޭފުޅުން އަދި ވެސް ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި އަލްޤަދްރު ސޫރަތުގައި އޮތީ 30 ކަލިމައެވެ.
މި ތިރީސް ކަލިމައިގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ބަސްފުޅު [ساٌَلَم هِ ىَ] ގައި އޮތް [هِ ىَ] އައިސްފައި އޮތީ 27
ވަނަ ކަލިމަ އަށެވެ. هِ ىَ (އެއީ) އިޝާރަތް ކުރަނީ ލައިލަތުލް ޤަދްރި ވިލޭރެއަށެވެ.
މާތް اله މި ރޭ ވަންހަނާ ކުރެއްވީ އެކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން ޝައުޤުވެރި ކުރައްވާށެވެ. ރަމަޟާން މަހުގެ ހުރިހާ
ރޭތަކެއްގައި އަޅުކަންކޮށް އެ ރޭތައް އިޙްޔާއުކޮށް ދިރުވުމަށް ޓަކައެވެ.اله ސުބްޙާނަހޫ ވަ ތަޢަލާ ވަނީ ފަރްޟު ފަސް ނަމާދުގައި
ހިމެނޭ މެދުނަމާދު ވަންހަނާ ކުރައްވައިފައެވެ. އެކަލާނގެ ވަނީ ހުކުރުދުވަހުގައި ލައްވައިފައިވާ ދުޢާ އިޖާބަ ކުރައްވާ ވަގުތު
ވަންހަނާ ކުރައްވައިފައެވެ. އެކަލާނގެ ވަނީ މަރުވާނެ ވަގުތާއި ޤިޔާމަތްވާނެ ވަގުތު ވަންހަނާ ކުރައްވައިފައެވެ. އެ ކަލާނގެ ވަނީ
އެކަލާނގެ މަތިވެރި އިސްމުފުޅު ވެސް ވަންހަނާ ކުރައްވައިފައެވެ.
ރަމަޟާން މަހުގެ ފަހު ދިހަ ފެށުމުން މި އަގު ބޮޑު ޖަވާހިރު ހޯދުމުގެ ދަތުރު ފެށުނީއެވެ. ފުރަތަމަ ތިން ރޭގައި
ލޮޑުވެ، ވަރުބަލިވެ، ކަންނެތްވި މީހާ ބާކީ އޮތް ހަތް ދުވަހުގައި ގަދައަޅައި މަސައްކަތް ކުރާށެވެ. އިބްނު ރަޖަބު ވިދާޅުވިއެވެ.))
ޢުމަރުގެފާނު ، އިބްނު ޢައްބާސުގެފާނު މާ އަރިސްކުރައްވައިގެން ގެންގުޅުއްވާތީ މުހާޖިރީންގެ ބައެއް ބޭކަލުން
ފާޑުވިދާޅުވިއެވެ. މި ކަން އެކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގަތުމުން އެބޭކަލުން އެއްކުރެއްވިއެވެ. ޢުމަރުގެފާނު ލައިލަތުލް ޤަދްރިއާ
ބެހޭ ގޮތުން އެބޭކަލުންނާ ސުވާލު ކުރެއްވިއެވެ. ބައެއް ބޭކަލުން އެއީ މެދު ދިހައިގައި ރެއެއް ކަމަށް ، އަނެއްބައި ބޭކަލުން އެއީ
ފަހު ދިހައިގެ ރެއެއް ކަމަށް ވިދާޅުވިއެވެ.ބައެއް ބޭކަލުން އެއީ 21 ކަމަށް އަދި 23 ކަމަށް އަދި 27 ކަމަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ދެން
ޢުމަރުގެފާނު އިބްނު ޢައްބާސުގެފާނަށް ވާހަކަފުޅު ދައްކަވަން ވިދާޅުވިއެވެ. އެހިނދު އިބްނު ޢައްބާސުގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އެ
ރޭ މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގަންނަވަނީ اެلهއވެ. ޢުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަހަރެމެން އެންމެން ތިޔަކަން ޤަބޫލު ކުރަމެވެ. އެހެނަސް
އަހުރެމެން މި ސުވާލު ކުރަނީ ކަލޭގެފާނަށް އެ ރެއާމެދު އެނގިވަޑައިގެންފައިވާ އެއްޗަކާ ބެހޭގޮތުންނެވެ. އެހިނދު އިބްނު
ޢައްބާސުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. الهއީ އޮނަހިރިވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ އޮނަހިރިކަމަށް ލޯބިވެވޮޑިގަންނަވައެވެ.
އެކަލާނގެ 7 އުޑު ހެއްދެވިއެވެ. 7 ބިން ހެއްދެވިއެވެ. ހަފުތާގެ ދުވަސްތަކުގެ ޢަދަދު 7 އެވެ. ޖަމްރާއަށް އުކަން ޖެހެނީ 7
ހިލައެވެ. އިންސާނާ ހެއްދެވީ 7 ފިޔަވައްސެއްގައެވެ. އޭނާގެ ރިޒްޤު ލެއްވީ 7 ކަމެއްގައެވެ. ފަހެ ޢުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.
12 - أخرجه أحمد (٤٨٠٨) واللفظ له، والطيالسي في »المسند« (٢٠٠٠)

ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ((އިންސާނާ ހެއްދެވީ 7 ފިޔަވައްސެއްގައި ކަމެއް، އަދި އޭނާގެ ރިޒްޤު ލެއްވީ 7 ކަމެއްގައި ކަމެއް))
13
އެނގިވަޑައިގެންފައެއް ނުވެއެވެ.
ލައިލަތުލް ޤަދްރި ވިލޭރޭގެ ޢަލާމާތްތައް
ލައިލަތުލްޤަދްރި ވިލޭރޭގެ ޞިފަތަކާ ބެހޭގޮތުން ކީރިތި ރަސޫލާގެ ބަސްފުޅުތައް ވަރަށް ގިނައެވެ. މި ބަސްފުޅުތައް
ބުނާގޮތުގައި ލައިލަތުލްޤަދްރި ވިލޭރެއަކީ ހޫނު ރެއެއް ނޫނެވެ. އަދި ފިނި ބާރު ރެއެއް ވެސް ނޫނެވެ. އެއީ މެދު މިނަްވރުގެ
14
ރެއެކެވެ. އެއީ ވައިރޯޅި މަޑު އުޑުމަތި އަލި ރެއެކެވެ. އެދުވަހަށް އިރުއަރާއިރު އިރުގައި ދޯއްޖެއް ނުހުންނާނެއެވެ.
މި ރޭ ދިރުވާނީކިހިނެއް
ލައިލަތުލްޤަދްރި ވިލޭރެއަކީ މާތްاله ހާމަކުރައްވާފައިވާ ރެއެއް ނޫނެވެ.އެ ރޭ ވަނީ ރަމަޟާން މަހުގެ ތެރޭގައި ކަން
ކަށަވަރެވެ. އެރޭ ވަނީ ފަހު ދިހާގައިކަން ވަރަށްގިނަ ބަސްފުޅުތަކުން އެނގެއެވެ. ފަހު ދިހައިގެ ރޭތަކުގައި އަޅުކަން
ކުރެއްވުމަށް ޓަކައި ރަސޫލާ އެކަލޭގެފާނުގެ ހުރިހާ ވަގުތުތަކެއް ހުސްކޮށްލެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ރިދާކޮޅު ވެއްޓިދާނެތީ
ބާރަށް ބެންނެވިއެވެ.މާނައަކީ ގަދައަޅައި މަސައްކަތްކުރެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުން ފަހު
ދިހައިގެ ރޭތައް އިޙްޔާ ކުރެއްވުމަށްޓަކައި އަވަހާރަފުޅުން ނެންގެވިއެވެ.
މި ނަމޫނާއަށް ބަލައިގެން ލައިލަތުލްޤަދްރި ވިލޭރޭ ލިބޭތޯ ރަމަޟާންމަހުގެ ރޭތައް އިޙްޔާކުރުމަށް މަސައްކަތް ކުރުން
ލާޒިމުވެގެންނެވެ. އެރޭތަކުގައި ކީރިތި ރަސޫލާ ޢާއިޝަތުގެފާނަށް އުގަންނާ ދެއްވި ދުޢާއިން ދުޢާކުރުން ގިނަކުރުން ހުއްޓެވެ.
15
އެއީ)) اللَُّهمَّ إِنّ كََ عَفٌُّو تُحِبُّ الَْعفَْو فَا عْ فُ عَنِّي އެވެ.މާނައީ : ހައްދަވާ ބޮޑު ކުރެއްވި ރަސްކަލާކޮ!
إِ
ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ މާފު ދެއްވާ މާފުދެއްވުމަށް ލޯބިވެ ވޮޑިގަންނަވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ފަހެ މި އަޅާގެ ކުށްތަކަށް
މާފު ދެއްވާނދޭވެ! ((
މި ރޭ ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ އަޅުކަންތަކަކުން ދިރުވިދާނެއެވެ. ޤުރްއާން ކިޔެވުމާއި، اله ހަނދުމަކޮށް ޛިކްރު ކުރުމާއި،
ނަމާދު ކުރުމާއި، އިޢުތިކާފަށް އިނުމާއި، ޞަދަޤާތް ކުރުމާއި، ހެޔޮ ފޯރުވުމާއި، ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށް ރަޙިމުގެ ގުޅުން ވާޞިލު
ކުރުންފަދަ ކޮންމެ ޢަމަލަކުންނެވެ. މި ކަމުގައި އޮތް އެންމެ ކުޑަ މިނަްވރަކީ ޢިޝާ ނަމާދު ޖަމާޢަތުގައި ކުރުމާއި ފަތިސްނަމާދު
ޖަމާޢަތުގައި ކުރުމެވެ. .ނަބިއްޔާ  ޙަދީސް ކުރެއްވިއެވެ.)) من صلّى العشاَ ء في جماع ةٍ كان كقيامِ
نص فِ ليل ةٍ ومن صلى العشاَ ء والفج في جماع ةٍ كانكقيامِ ليل ةٍ16 - ޝާ
رَ ޢި ނަމާދު ޖަމާޢަތުގައި
ކުރުން ރޭގަނޑުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައިގައި ޤިޔާމު ކުރުންފަދަ އެވެ. ޢިޝާނަމާދާއި ފަތިސްނަމާދު ޖަމާޢާތުގައި ކުރުން މުޅި ރޭ
ޤިޔާމުކުރުންފަދައެވެ. ((
މިއަދު މުއުމިނުންގެ ހިތްތައް ވަނީ ރަމަޟާން މަހުގެ ބަރަކާތާއި اެلهގ ނަފްޙާތުތަކުގެ ވަސްމީރު ޢަބީރުން
ފުރިފައެވެ. ވިސްނުން ތޫނު ވިޔަފާރިވެރިއަކީ މި މޫސުމުގެ ބޭނުން ރަނގަޅަށް ހިފާމީހާއެވެ. ދުރު ވިސްނޭ ވުނޭރަކީ އެންމެ މޭވާ
13 لطائف المعارف 364
- އިބްނު ރަޖަބުގެ
14 - الهيثمي في مجمع الزوائد 178 /3
-15 رواه ابن ماجه وأحمد والنسائى والحاكم والبيهقى
16 - أخرجه مسلم (٦٥٦)، والترمذي (٢٢١) باختالف يسير، وأبو داود (٥٥٥)، وأحمد (٤٩١) واللفظ لهما.

ގިނައިން އަޅާ ވިޔަފާރިއަކަށް ބަލައި އެކަމަށް ވުނަކުރާ މީހާއެވެ. މި ގޮތުން ބަލާއިރު އެންމެ މޮޅު ވިޔަފާރިއަކީ اަلهއށް
أَ أَ
ކިޔަމަންގަތުމެވެ. އެއީ ގެއްލުމެއް ނެތް ވިޔަފާރިއެކެވެ. މާތްاله ވަޙީ ކުރައްވަނީ)) ياَ أَُّي هاَ الَّذِي نَ آَ منُوا هَ لْ أَدُلُّكُْم عَلَى
أَ أَ أَْ
تِ جَا رَةٍ تُنْجِي كُْم مِ نْ عَذَا بٍ أَليِمٍ، تُؤْ مِنُو نَ بِاهَلِّل وَ رَ سُوِل هِ وَتُجَا هِدُو نَ فِي سَبِي لِ لّلا هَِ بِمْوَالِكُْم وَ نفُسِ كُْ م
ذَلِكُْم خَْي رٌ لَ كُْم إِنْ كُْنتُْم تَْ علَُمو نَ17- އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ވޭންދެނިވި عذاب އަކުން ތިޔަބައިމީހުން
إِ
މިންޖުކޮށްދޭނޭ ވިޔަފާރިއެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދައްކަވަން ހެއްޔެވެ؟ (އެއީ) ތިޔަބައިމީހުން لّلاهَ އަށާއި،
އެކަލާނގެ رسول އާއަށް إيمان ވުމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދާތަކުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ نفس ތަކުން لّلاهَ ގެ މަގުގައި
ތިޔަބައިމީހުން جهاد ކުރުމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ދަންނަނަމަ، އެގޮތް ތިޔަބައިމީހުންނަށް މާ ހެޔޮކަން ބޮޑެވެ.((ރޯދަވެރިން
ވިޔަފާރި ކުރަނީ ވަރަށް އަގު ބޮޑު މުދަލަކަށް ޓަކައެވެ. އެއީ ސުވަރުގެއެވެ. ރަސޫލުاله صلى هللا عليه وسلم ޙަދީޘް
أَ
ކުރެއްވިއެވެ.)) مَ نْ خَا فَ أْدلَ جَ، وَ مَ نْ أْدلَ جَ بلََ غَ الَ منْزِلَ، أَأَاَل إ نَّ سِلَ عةَ هِللا غَالَيِةٌ، أَاَل إ نَّ سِلَْعةَ هِللا
الجنّةَُ18 - ރޭގަނޑު ދަތުރުކުރާ އިރު ފޭރުމުގެ ބިރު އޮތްމީހާ ހިއްމަތާއެކު ބާރަށް ދަތުރު ކުރާނެތެވެ. ހިއްމަތާ އެކު ބާރަށް
ދަތުރުކުރާ މީހާއަށް ރައްކައުތެރިކަމާ އެކު މަންޒިލަށް ވާސިލުވެވޭނެތެވެ. ފަހެ ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން اެلهގ މުދަލަކީ އަގު
ބޮޑު އެއްޗެކެވެ. ފަހެ ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން اެلهގ މުދަލަކީ ސުވަރުގެއެވެ. ((
-17 الصف : 11-10
18 - رواه الحاكم والترمذى وصححه األلبانى